

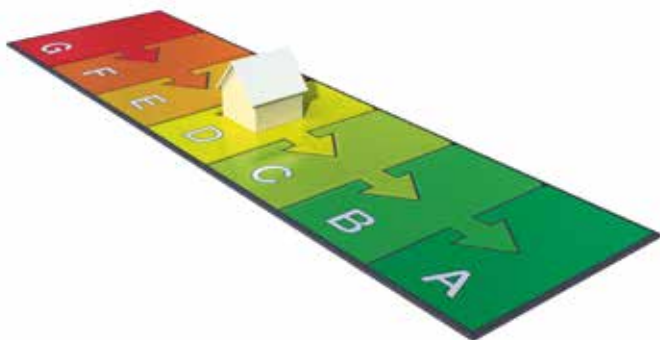
Thema uitgewerkt voor de corporatiesector:

Energielabel als sturingsinstrument

>> *Als het gaat om energie en klimaat*

In het Convenant Energiebesparing corporatiesector is afgesproken dat de woningcorporaties in de periode 2008-2020 tenminste een additionele gebouw- en installatie gebonden energiebesparing van 24 PJ in de bestaande sociale huurwoningvoorraad behalen. Het energielabel is een belangrijk instrument om de inspanningen van de corporaties te sturen.

Corporaties zijn verplicht hun woningvoorraad te labelen. Inzicht in de energieprestatie van de woningvoorraad biedt een goede basis voor het opstellen en bijsturen van plannen om woningen energetisch te verbeteren. Op die manier kunnen woonlasten voor bewoners worden beperkt en dragen corporaties bij aan reductie van de CO₂-uitstoot. Bovendien kan het energielabel in de toekomst invloed hebben op de huurinkomsten van corporaties. Het

woningwaarderingssysteem (WWS) bevat een directe koppeling tussen het energielabel en de huurpunten. Voor woningen met de slechtste labels kan dit op termijn leiden tot huurverlaging. Een adequate aanpak van de slechtst scorende woningen is dus in het belang van de woningcorporatie. Het energielabel kan een hulpmiddel zijn om te bepalen welke complexen het eerst moeten worden aangepakt en welke maatregelen daarvoor nodig zijn.

Sturen op het energielabel

Het energielabel kan worden ingezet als sturingsinstrument voor beleidsmakers en technici.

Dit kan op verschillende niveaus:

- **Algemeen**
Het energielabel als informatiebron, benchmark en communicatiemiddel.
- **Beleidsmatig**
Op beleidsniveau gaat het om het genereren van informatie om beleidsbeslissingen te kunnen sturen. Met deze informatie kan de woningcorporatie beleidsdoelstellingen vaststellen, consequenties van deze doelstellingen in beeld brengen en effecten van beleid monitoren.
- **Technische en financiële uitwerking**
Met het energielabel kan ook de vraag worden beantwoord wat een energiebesparende maatregel oplevert, zowel technisch als financieel. Deze informatie vormt de basis voor de beleidsmatige sturing en vertaling naar de praktijk.

Op de volgende pagina's worden deze sturingsniveaus nader uitgewerkt.

Algemeen

Wat is het energielabel?

Het energielabel is een maatstaf voor de energetische kwaliteit van woningen. Woningen met een A-label hebben een kwaliteitsniveau dat vergelijkbaar is met nieuwbouwwoningen. Woningen met label G scoren energetisch slecht. Het energielabel is niet alleen een energetische maatstaf. Het zegt indirect ook iets over het comfort in de woning, de maandelijkse energielasten (hoog/laag) en de (woon) technische kwaliteit.

De basis voor het energielabel is een energieprestatieberekening. Die berekent alleen het gebouwgebonden energiegebruik, dus de energie die nodig is voor verwarmen van de woning, warm tapwater ventilatie en verlichting. Er wordt uitgegaan van standaard bewonersgedrag en standaard klimaatcondities, waardoor het mogelijk is om woningen onderling te vergelijken. Zowel bouwkundige eigenschappen van de woning (isolatiegraad van gevels, daken, vloeren, ramen en deuren, en dergelijke) als de installaties (verwarming- en warmtapwaterinstallatie, ventilatie en zonne-energie voor opwekking van elektriciteit of warmte) hebben invloed op het berekende energiegebruik.

Indeling energielabels

De energieklasse van een gebouw wordt door middel van een energielabel met een letter (A t/m G) aangegeven. In tabel 1 worden de grenzen van de verschillende klassen voor woningbouw aangegeven.

Klasse	Classificatie EI
A++	$EI \leq 0,50$
A+	$0,51 < EI \leq 0,7$
A	$0,71 < EI \leq 1,05$
B	$1,06 < EI \leq 1,30$
C	$1,31 < EI \leq 1,60$
D	$1,61 < EI \leq 2,00$
E	$2,01 < EI \leq 2,40$
F	$2,41 < EI \leq 2,90$
G	$EI > 2,90$

Tabel 1: Klasse-indeling woonfunctie

Energielabel woning

Afgegeven conform de Regeling energieprestatie gebouwen.
Veel besparingsmogelijkheden

C
(zie toelichting in bijlage)

Uw woning

Labelklasse maakt vergelijking met woning(en) van het volgende type mogelijk
Rijwoning tussen

Gebruiksoppervlakte 93,2 m ²	Adviesbedrijf Nieman Raadgevende Ingenieurs B.V.
Opnamedatum 3 augustus 2011	Inschrijfnummer SKW 21.9500.00907
Energielabel geldig tot 3 augustus 2021	Handtekening
Afmeldnummer 707228839	

Standaard energiegebruik voor uw woning

Energiegebruik maakt vergelijking met andere woning(en) mogelijk

56.843 MJ
(megajoules)

1155 kWh (electriciteit)
1313 m³ (gas)
0 GJ (warmte)

Wanneer is een energielabel nodig?

Een energielabel is vereist voor alle nieuwe en bestaande gebouwen waarvoor volgens het Bouwbesluit bij nieuwbouw een energieprestatiecoëfficiënt van toepassing is. Dit betekent dat voor de volgende gebouwen geen energielabel vereist is:

- woonwagens;
- onverwarmde logiesgebouwen (bijvoorbeeld: trekkershut of gite);
- gebouwen met een industriefunctie;
- gebouwen met een zogenaamde overige gebruiksfunctie (garage);
- tijdelijke bouwwerken, bijvoorbeeld bouwketen, noodwinkels of noodlokale bij scholen;
- monumenten als bedoeld in de monumentenwet 1988 of een provinciale of gemeentelijke monumentenverordening;
- gebouwen bestemd voor erediensten en religieuze activiteiten;
- vrijstaande gebouwen met een gebruiksoppervlak kleiner dan 50 m².

Het energieprestatiecertificaat heeft een geldigheidsduur van 10 jaar.

Waar komt het energielabel vandaan?

Op 4 januari 2003 heeft de Europese Commissie de Energy Performance of Buildings Directive (EPBD). Gepubliceerd en is de richtlijn in werking getreden. Deze Europese richtlijn moet leiden tot verbetering van de energie-efficiëntie van gebouwen. Eén van de verplichtingen uit de EPBD is dat de eigenaar bij bouw, verkoop of verhuur van een gebouw een energieprestatiecertificaat ontvangt.

Toekomstontwikkelingen?

Sinds 1 januari 2008 is een verkoper of verhuurder van een woning verplicht om een energielabel voor de woning te hebben. In de praktijk gebeurt dit nog niet bij elk mutatiemoment. Vanaf 1 januari 2013 wordt de EPBD aangescherpt en moeten de Europese landen erop toezien dat het energielabel bij verkoop of verhuur aanwezig is. Is het label niet aanwezig dan moet er worden opgetreden en beboet. Actuele informatie over dit onderwerp is te vinden op www.energielabelgebouw.nl.

Wat heeft een woningcorporatie aan het energielabel?

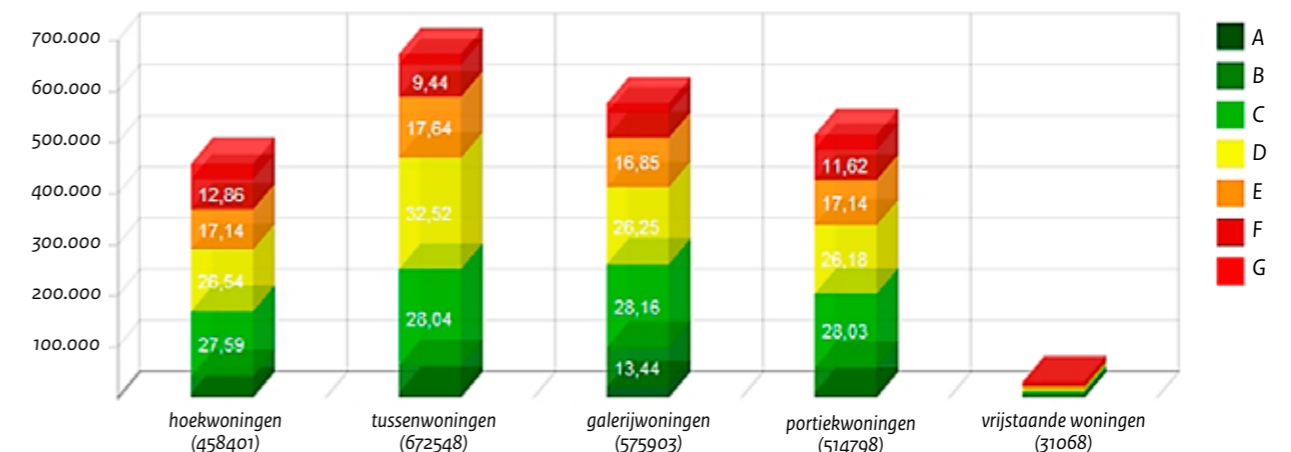
Het energielabel geeft inzicht in de energieprestatie van de huidige voorraad en maakt de energieprestatie vergelijkbaar (een zogeheten 'benchmark') met bijvoorbeeld het landelijk gemiddelde. Woningcorporaties zijn verplicht voor elke woning een energieprestatieberekening te maken volgens de energielabel-systematiek. In deze berekeningen worden de bouwkundige en installatietechnische eigenschappen aangegeven, waardoor een corporatie meteen inzicht krijgt in kansen voor energetische verbetering. De berekeningen geven het gasverbruik, elektriciteitsverbruik en eventueel warmtegebruik aan, het primaire energiegebruik in megajoules (MJ) en de CO₂-uitstoot.

Het energielabel als communicatiemiddel

Het energielabel kan woningcorporaties helpen bij de communicatie met huurders. Als bij een renovatieproject ook energetische maatregelen worden uitgevoerd, kan huurders aan de hand van de oude en nieuwe energieprestatie van de woning worden uitgelegd welke voordelen de renovatie hen zal opleveren. Ook kan huurders bij het betrekken van een nieuwe woning aan de hand van het energielabel duidelijk worden gemaakt in hoeverre de energielasten een substantieel deel van de woonlasten zullen gaan uitmaken. Eventueel kunnen ze dan afzien van de woning, of de corporatie verzoeken om energiebesparende maatregelen te treffen die wel tot verlaging van de energielasten leiden, maar niet tot verhoging van de woonlasten (maandelijkse energielasten en huur bij elkaar opgeteld).

Verdeling labels per woningtype (landelijk)

Figuur 1: Inzicht in landelijke energetische prestatie van woningcorporaties (bron: Delto B.V.)

Beleid aansturen met energielabels

Het energielabel geeft corporaties informatie over de energie-efficiëntie van hun woningvoorraad. Dit stelt hen in staat beleid te maken voor energetische verbetering van de woningvoorraad en dit beleid aan te sturen op basis van het energielabel. Aangezien het energielabel van het woningbestand actueel moet worden gehouden, kan dit beleid zonder veel inspanning worden gemonitord. Koppeling van deze informatie aan strategisch voorraadbeleid zorgt voor inbedding van het energiebeleid in de organisatie.

Met rekenpakketten kunnen effecten van beleidsscenario's worden doorgerekend, met het actuele woningbestand als uitgangspunt.

Voorbeeld: Veel corporaties gaan uit van 20 procent energiebesparing op het gasverbruik. Deze doelstelling komt voort uit het AEDS rapport 'Antwoord aan de samenleving' en het 'Convenant Energiebesparing corporatiesector'. Dit wordt vervolgens vertaald in een verbetering naar energielabel B of een verbetering van het energielabel met minimaal twee stappen. In figuur 2 is een voorbeeld opgenomen van een energiebeleid waarmee in een aantal stappen energielabel B kan worden bereikt. Hierin wordt de doelstelling qua energielabel, CO₂-uitstoot en de voortgang van realisatie in percentages weergegeven.

2008	<ul style="list-style-type: none"> Nulmoment op 1-1-2008 CO₂ kg/VHe 3092.4 CO₂ kg/m² g.b.o. 38.1 Totale uitstoot woningvoorraad 52,7 ton 	Doelstelling 2473,9 30,5	Realisatie % 0 % 0 %	VHE 17.048	El 1,83 (D)	
	2010	<ul style="list-style-type: none"> Registratiemoment op 1-1-2010 CO₂ kg/VHe 2935.1 CO₂ kg/m² g.b.o. 36.5 Totale uitstoot woningvoorraad 49,3 ton 	Doelstelling 2473,9 30,5	Realisatie % 5.1 % 4.3 %	VHE 16.825 El 1,74 (D)	
		2018	<ul style="list-style-type: none"> Woningvoorraad op 1-1-2018 CO₂ kg/VHe 2421.4 CO₂ kg/m² g.b.o. 30.5 Totale uitstoot woningvoorraad 35,0 ton 	Doelstelling 2473,9 30,5	Realisatie % 21.7 % 19.9 %	VHE 14.480 El 1,43 (D)
			B	<ul style="list-style-type: none"> Invloed gemiddeld label B 1,29 CO₂ kg/VHe 2137.9 CO₂ kg/m² g.b.o. 27.7 Totale uitstoot woningvoorraad 30,9 ton 	Doelstelling 2473,9 30,5	Realisatie % 30.9 % 27.3 %

Figuur 2: Voorbeeld energiebeleid op basis van energielabel

Effecten van energiebesparende maatregelen bestuderen

Veel rekenpakketten kennen de mogelijkheid door te rekenen wat de effecten zijn van energiebesparende maatregelen en maatregel-pakketten op energiebesparing, CO₂-reductie en investeringskosten. Dit kan worden berekend voor afzonderlijke woningen, wooncomplexen of zelfs (een deel van) de gehele woningvoorraad. Ook kan worden bepaald wat voor effect de maatregelen hebben op verbetering van het energielabel.

Als een corporatie beleid heeft vastgesteld, kan worden getoetst welke maatregelen moeten worden doorgevoerd om aan het beleid te kunnen voldoen. In veel rekenpakketten kunnen investeringskosten voor maatregelen worden ingevoerd, waardoor maatregel-pakketten ook op kostenefficiëntie kunnen worden beoordeeld. Daarnaast moet de technische haalbaarheid in relatie tot onderhoudsplanning worden meegewogen. Zo kan voor een renovatie de juiste afweging worden gemaakt qua maatregelen, kosten en onderhoud.

Voorbeeld: een corporatie heeft als beleid dat alle woningen in 2020 label B of beter moeten hebben. Een complex rijwoningen uit de jaren '70 heeft energielabel F. We vergelijken twee maatregelenpakketten waarmee energielabel B kan worden bereikt. Pakket (a) bestaat uit vloerisolatie, dakisolatie, HR++ glas op de verdieping, VR-ketel (aanwezig) en pakket (b) idem, maar geen vloerisolatie en wel een HR-ketel. De investeringskosten van maatregelenpakket (a) is 5.050 euro en voor (b) is 5385 euro. Het uiteindelijke gasverbruik van variant (a) is 1060 en van (b) 950 m³. Het maandelijkse voordeel voor de bewoners is 42 euro, respectievelijk 45 euro. Zie voor een overzicht onderstaande tabel.

	Pakket A	Pakket B
Maatregelen	vloerisolatie dakisolatie HR++ glas op de verdieping, VR ketel (aanwezig)	geen vloerisolatie dakisolatie HR++ glas op de verdieping HR ketel (nieuw)
Investeringskosten	€ 5.050,-	€ 5.385,-
Gasverbruik	1.060 m ³	950 m ³
Maandelijks voordeel bewoner	€ 42,-	€ 45,-

Omdat begane grond vloerisolatie lastig uit te voeren is en te verwachten is dat binnen afzienbare termijn de ketel moet worden vervangen, wordt gekozen voor maatregelenpakket (b).

Figuur 3: Voor en na renovatie (van label F naar label A+/A++) wijk Velde-Lindenhof te Enschede (bron: Delto B.V.)

Benchmark

Om een indruk te krijgen hoe energiezuinig de voorraad van de eigen corporatie is ten opzichte van bijvoorbeeld andere corporaties of het landelijk gemiddelde, is een vergelijking van de procentuele verdeling van de energielabels een goede optie. De internetsite van Agentschap NL (www.energiecijfers.nl) biedt hiervoor actuele (jaarlijkse) gegevens. Veel rekenprogramma's bevatten deze informatie ook.

Voorbeeld: In figuur 4 wordt de actuele stand van de verdeling van energielabels van een woningcorporatie vergeleken met de landelijke verdeling. Het blijkt dat de betreffende woningcorporatie relatief veel woningen heeft met labels D en E en er weinig zeer slechte woningen zijn (labels F en G).

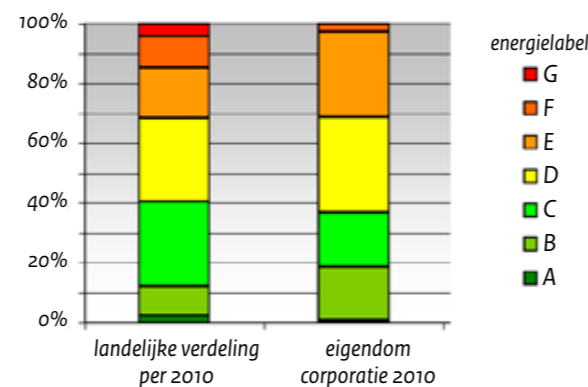
Monitoring energiebeleid

Een energielabel is 10 jaar geldig, daarna moet het opnieuw worden bepaald. Ook bij (energetische) ingrepen moet een nieuw energielabel worden opgesteld. Met het energielabelbestand kan een woningcorporatie op elk moment vaststellen of de procentuele verdeling van de energielabels voldoet aan de doelstelling (zie figuur 5).

Bij beleid hoort een realistische uitvoeringsplanning met een financiële paragraaf om de haalbaarheid aan te tonen. Een vergelijking van de geplande verbetering van de energielabels met de actuele stand biedt belangrijke sturingsinformatie. Loopt de uitvoering conform planning? Zo nee, waarom niet? Kan het einddoel nog tijdig worden bereikt met de beoogde middelen, capaciteit, etc.? Zo nee, wat is of wie zijn nodig om het einddoel alsnog te realiseren (competenties/condities). Als laatste middel kan bijstellen van beleidsdoelen nodig zijn.

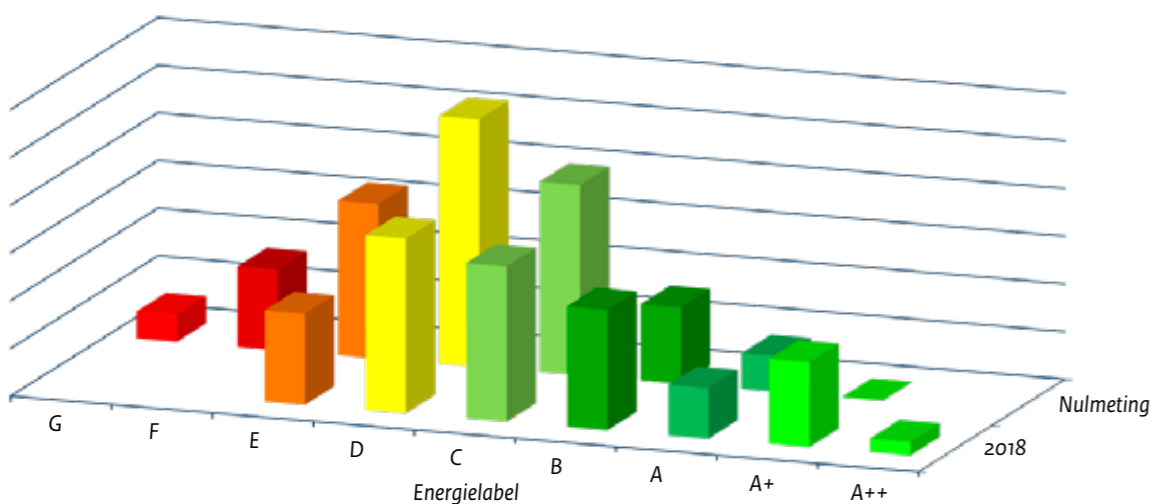
Verdeling energielabels

Vergelijking landelijke labels met labels eigen corporatie

Figuur 4: Vergelijking verdeling energielabels bij corporatie en landelijke verdeling

Labelerdeling 2008 > 2018

Figuur 5: Voorbeeld doelstelling labelverdeling in 2018 (bron: Delto B.V.)

Technische en financiële uitwerking

Technische uitwerking

Welke ingrepen zijn in welke woningen nodig om aan energie-doelstellingen te voldoen? Om deze vraag te beantwoorden speelt de informatie van de energieberekeningen die ten grondslag liggen aan het energielabel een belangrijke rol. Nadat is bepaald wat de effecten van energiebesparende maatregelen zijn, wordt per complex gekeken welke maatregelen wenselijk zijn en wanneer deze moeten worden uitgevoerd. Het is verstandig om hierbij aan te sluiten bij het strategisch voorraadbeleid.

Door energiebesparende maatregelen mee te nemen bij (planning en voorbereiding van) onderhouds- en renovatiewerkzaamheden ondervinden bewoners niet vaker hinder dan nodig is. En ook financieel biedt het voordelen om onderhoudsmaatregelen te combineren met energiebesparende maatregelen. Als een complex bijvoorbeeld op de nominatie staan om binnen afzienbare termijn gesloopt te worden, is het uiteraard niet zinvol om flink te investeren in energiebesparende maatregelen. Maar als binnen enkele jaren renovatie of groot onderhoud gepland staat, kunnen flinke stappen gemaakt worden in verbetering van het energielabel. Dit levert niet alleen energiebesparing op. De woonlasten voor bewoners worden lager (door een lagere energierekening), de woning wordt comfortabeler en de woning wordt meer waard.

Als het treffen van maatregelen leidt tot een huurverhoging, moet 70 procent van de bewoners hun fiat hiervoor geven. In de praktijk blijkt dit nogal eens een struikelblok voor grootschalige energiebesparing te zijn. Een alternatief is energiebesparende maatregelen uit te voeren bij mutatie. Financieel is dit minder aantrekkelijk. Ook uitvoeringstechnisch heeft dit beperkingen.

Financiële uitwerking

Met behulp van de energiebesparingsverkenner kan inzicht worden verkregen in de financiële consequenties van renovatie van een bestaande woning (zie figuur 6).

Via de website www.energiebesparingsverkenner.nl kan per woningtype een indicatief energielabel worden opgesteld met mogelijke energiebesparende maatregelen. De maatregelen worden samengevoegd tot een maatregelenpakket, waarbij een indicatie wordt gegeven van kosten, energielabel en comfort. Daarmee geeft de energiebesparingsverkenner snel een indicatie van de effecten van energiesparingsmaatregelen voor onderhouds- en renovatieprojecten of de particuliere markt.

Onderstaand een voorbeeld van een twee-onder-één kapwoning gebouwd in de periode 1976-1988. Het treffen van bouwkundige en installatietechnische maatregelen levert een labelverbetering op van D naar A, waarbij circa 20.000 euro wordt geïnvesteerd in energiebesparing.

INDICATIEVE VERGELIJKING VAN PAKKETTEN
Twee onder een kap, gebouwd in de periode 1976-1988
De woning heeft 4 bewoners en een gebruiksoppervlakte van 113 m².

Het toepassen of weglaten van een energiebesparende maatregel heeft gevolgen voor de benodigde investering en de besparing op de energiekosten. In de tabel worden de lasten en de besparingen ook per maand getoond, u ziet snel of het toepassen van een maatregel ook financieel voordeel oplevert. Ook ziet u het effect van een pakket maatregelen op het energielabel, de energie-index en het comfort.

Kenmerken	Huidige woning	Pakket 1	Maatregelen max. energiebesparing
gevelisolatie	Matig/na-isolatie	Goed	Goed
dakisolatie	Matig	Goed	Goed
vloerisolatie	Matig	Goed	Goed
ramen leefruimtes	Dubbel glas	HR++ glas	HR++ glas
ramen slaapruimtes	Enkel glas	HR++ glas	HR++ glas
installatie	VR-combi	HR-combi	HR-combi + zonnecollector
ventilatie	Natuurlijk	Natuurlijk	Natuurlijk
PV-cellen	Nee	Nee	Ja

DE ONDERSTAANDE RESULTATEN ZIJN BIJ BENADERING EN KUNNEN AFWIJKEN.

Kenmerken	Huidige woning	Pakket 1	Maatregelen max. energiebesparing
Uw maandelijkse energiekosten gaan omlaag met		40	74
Financieringskosten maatregelen energiebesparing per maand		108	184
Uw maandelijkse voordeel is		[-68]	[-110]
De totale investering is		28.147	41.859
Daarvan wordt geïnvesteerd in energiebesparing		19.227	32.939
Energielabel	D	A	A
Comfort	☆☆☆☆	☆☆☆☆	☆☆☆☆

Figuur 6: Energiebesparingsverkenner voor bewoners en corporaties

(bron: energiebesparingsverkenner)

Opmerking: Of er huurverhoging wordt doorgevoerd is natuurlijk afhankelijk van de corporatie.

In de praktijk zijn de belangrijkste obstakels voor duurzaam woningbeheer:

- kosten
- capaciteit
- kennis
- acceptatie door huurders

Koppeling van de uitvoeringsplanning van energiebesparende maatregelen aan de uitvoering van reguliere onderhoud en renovatiewerkzaamheden biedt de nodige voordelen en kan daardoor een stimulans zijn voor duurzaam woningbeheer.

Informatie over financieel-economische aspecten en de beschikbare subsidieregelingen is te vinden op de volgende websites:

- Informatie over financieel-economische aspecten:
www.energiebesparingsverkenner.nl
(individuele versie voor huurders en projectenversie voor woningcorporaties)
- Informatie over subsidieregelingen:
www.energiesubsidiewijzer.nl
- Informatie over energieprijzen en energiegebruik in de gebouwde omgeving:
www.energiecijfers.nl

Meer informatie

Meer informatie over het 'energielabel als sturingsinstrument' is te vinden in de volgende documenten:

- Appels en peren van het voorraadbeleid - TU Delft
www.kei-centrum.nl/websites/kei/files/kei2003/kei-files/corpoovenista/corpoovenista3_4a-nieboer_juniz004.pdf
- Energielabel en de Energy Performance of Buildings Directive (EPBD)
www.agentschapnl.nl/programmas-regelingen/epbd-energielabel
of www.energielabelgebouw.nl
- Energiebesparingsverkenner en voorbeeld energielabel woningen
www.agentschapnl.nl/programmas-regelingen/energiebesparingsverkenner-voor-woningen
- Energielabel woning
www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/energielabel-woning
- Voorbeeldwoningen bestaande bouw 2011
www.agentschapnl.nl/content/brochure-voorbeeldwoningen-2011-bestaande-bouw
- Praktijkvoorbeelden database
www.agentschapnl.nl/woningbouw/praktijkvoorbeelden

Dit is een publicatie van:

Agentschap NL

NL Energie en Klimaat

Swentiboldstraat 21

Postbus 17 | 6130 AA Sittard

T +31 (0) 88 602 20 00

www.agentschapnl.nl/woningbouw

Agentschap NL | juli 2012

Publicatienummer: 2EGOWXXXX

Hoewel deze publicatie met de grootst mogelijke zorg is samengesteld kan Agentschap NL geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele fouten.

Agentschap NL is een agentschap van het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. Agentschap NL voert beleid uit voor diverse ministeries als het gaat om duurzaamheid, innovatie en internationaal. Agentschap NL is hét aanspreekpunt voor bedrijven, kennisinstellingen en overheden. Voor informatie en advies, financiering, netwerken en wet- en regelgeving.

Nieuwe praktijkvoorbeelden

Agentschap NL blijft op zoek naar nieuwe praktijkvoorbeelden over technische maatregelen, processen en aanpakken, ter ondersteuning van het Convenant. We nodigen u van harte uit die voorbeelden te melden via woningbouw@agentschapnl.nl of contact op te nemen met 088 602 23 55.

Meer informatie kunt u vinden op www.agentschapnl.nl/woningbouw. Deze website biedt actuele informatie over energiebesparing aan professionele partijen in de woningbouw.

Agentschap NL ondersteunt in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties de convenantpartijen Aedes en de Woonbond bij de uitvoering van het Convenant Energiebesparing Huursector. De doelstelling van dit Convenant is een besparing op het gebouwgebonden energieverbruik van bestaande corporatiewoningen van 33 % in de periode 2008 tot en met 2020. Deze ambitie betreft het gebouw- en installatiegebonden energiegebruik voor met name ruimteverwarming, warm tapwater en ventilatie. Voor de nieuwbouwproductie van de corporaties betreft dit een aanscherping van het gebouwgebonden energieverbruik met 50 % per 1 januari 2015 t.o.v. de EPC in 2007.

Divisie NL Energie en Klimaat voert in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties het programma 'Energie & Gebouwde Omgeving' uit. Wij bieden professionele marktpartijen en overheden ondersteuning bij energiebesparing, duurzame energie en CO₂-reductie van de gebouwde omgeving.